

Fericita idee a Comitetului de Stat pentru Cultură și Artă de a relua, după o lungă întrerupere, publicarea Buletinului Monumentelor Istorice, legat de numele marelui istoric Nicolae Iorga, nu poate fi îndeajuns de laudată. Prin această inițiativă se continuă și o veche tradiție înrădăcinată de Comisiunea Monumentelor Istorice de odinioară, dar se umple și un gol adînc simțit în studiul și cultivarea trecutului istoric și cultural al pămîntului românesc și al poporului român.

O privire asupra tematicii (chiar și cu caracter provizoriu) a noii serii a Buletinului lămurește pe deplin scopul urmărit și mijloacele prin care se caută îndeplinirea acestuia.

Nu putem decît să o aprobăm, convinși că pentru început ea corespunde nevoilor celor mai urgente și că îmbunătățirea și lărgirea acestei tematici va urma cît mai curînd. Aceasta e și dorința redacției Buletinului și, desigur, și a celor care îl vor citi și utiliza în lucrările lor cu succes.

Fie-mi permis ca din multiplele țeluri urmărite de noua publicație să relev cîteva, după cum socotesc, dintre cele mai importante.

În primul rînd și înainte de toate, consider că se pune ceea ce e mai urgent în legătură cu diferitele monumente existente, indiferent de caracterul lor — istoric, cultural sau artistic —, anume: păstrarea și ocrotirea lor cu orice preț pentru ca ele să poată sluji cerințelor ce se împletesc în jurul lor: studiul și valorificarea lor competentă și justă.

Instinctiv sau conștient, dorința sau nevoia de a ocroti aceste mărturii ale trecutelor vremi, fie pentru frumusețea sau măreția lor, fie pentru suspicatul lor valoare documentară, a existat întotdeauna în societățile omenești organizate, din cea mai veche antichitate pînă în zilele noastre, cînd această ocrotire și conservare a devenit o datorie conștient asumată de națiunile culte.

Așa s-au petrecut lucrurile și la noi, în țările române, în Moldova, Muntenia și, ceva mai devreme, firește, în Transilvania încă din vremea humanismului european. Preocuparea pentru cruțarea și respectarea monumentelor istorice și artistice se vedește limpede la un Vasile Lupu atunci cînd oprește pe Cehan Racoviță Logofătul de a lua piatră de la curțile domnești ale lui Ștefan cel Mare, de lîngă Vaslui, spunînd că „acest lucru nu se cade să facem, că nu iaste cu cinste”. Solicitudinea și energia unor numeroși cărturari din veacurile ce urmează au dus destul de timpuriu la măsuri utile ca instituirea, în anul 1860, a unei Comisiuni pentru cercetarea monumentelor (bisericești) din Țara Românească, sau a comisiei din 1874, numită pentru România, cu scopul bine determinat de a conserva și restaura monumentele (această din urmă operație nefiind întotdeauna fericit executată). Rolul îndeplinit în secolul al XX-lea de Comisiunea Monumentelor Istorice, cu filialele din Cluj și Iași, a fost pentru acele timpuri cît se poate de binefăcător, deși departe de a fi fost satisfăcător. Dovadă sînt

multele, preamultele, monumente dispărute sub ochii noștri. A pune vina numai pe forțele distrugătoare ale naturii, ar fi — cred — o fugă de răspundere. Pentru monumentele cultural-istorice există un pericol mai mare: acela al indiferenței și neglijenței noastre proprii. Nu greșesc, mi se pare, cînd în fruntea celor dinții obiective susținute de Buletinul Monumentelor Istorice e mobilizarea generală în favoarea ocrotirii și conservării acestor mărturii concrete și reale ale vieții înaintașilor. Nu putem, desigur, aștepta totul de la stat, ci e necesar, absolut necesar, ca întreaga noastră societate să-și dea seama de valoarea neprețuită pe care o reprezintă monumentele istorice, acest sacru patrimoniu material și spiritual al națiunii, făcînd din ocrotirea acestor vestigii o datorie patriotică.

Nu mă opresc asupra problemei studiului și restaurării diferitelor monumente. Ele își vor găsi o bogată și — nu mă îndoiesc — rodnică dezbatere în paginile Buletinului, ferindu-ne de a cădea în greșelile comise în trecutul nu prea îndepărtat în această privință, cînd studiul adîncit al monumentului era înlocuit cu fantezia sau bunul plac.

Aș vrea să zăbovesc puțin la complexa problemă a valorificării monumentelor istorice. Am caracterizat această problemă ca pe una complexă, și nu întîmplător. Ea nu se rezumă numai la aspectul instructiv, ca dovadă vie a unor evenimente sau situații sociale, economice și culturale, în creștere sau temporară descreștere. Punerea în valoare a monumentelor istorice implică — mai deplin, mai convingător — și aspectul educativ, de o netă superioritate, poate, față de cel dinții. Făcînd trup din trupul națiunii și al patriei, legate indisolubil de strămoșii care ne-au precedat pe aceste meleaguri cu sute și mii de ani, noi cei de astăzi vedem în aceste urme mîna pe care ne-o întind ei, peste veacuri și milenii, simțim solidaritatea și continuitatea cu cei care au muncit și creat pe acest pămînt comun, cu cei care l-au apărut și ni l-au lăsat moștenire.

Nu ezit de loc să cred că și pentru Simeon Dascălul și pentru Miron Costin sau Stolnicul Cantacuzino monumentele pe care le văzuseră au constituit nu numai o instruire istorică, ci și un ferment fierbinte de iubire de țară, așa precum și pentru noi monumentele străbune sînt și trebuie să fie o înaltă școală de patriotism. De un patriotism luminat, socialist. Căci, făcîndu-le cunoscute cercurilor cît mai largi ale societății, popularizîndu-le ca pe un rod al muncii creatoare a tuturor înaintașilor care au trăit pe întreg cuprinsul României socialiste de astăzi, monumentele cultural-istorice vor contribui la cimentarea tot mai trainică a înfrățirii dintre poporul român și naționalitățile cu care și azi viețuim, muncim și creăm o țară nouă.

Și aceasta e una din misiunile pe care e chemat să le îndeplinească Buletinul Monumentelor Istorice ce-și începe cu acest număr apariția.